

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

Zadluženost domácností v České republice

Bc. Zdeněk Zeman

© 2018 ČZU v Praze

Souhrn:

Tato diplomová práce se zabývá zadlužeností domácností v České republice, primárním cílem této práce je zhodnocení zadluženosti domácností v České republice. V první části práce jsou představeny běžné úvěrové produkty, jejich poskytovatelé a také poukázání na možné dopady nepřiměřené zadluženosti a možných bankrotů. Analytická část bude zaměřena na vývoj zadluženosti domácností v České republice po roce 1993. Zároveň zde bude srovnání se zadlužením domácností vybraných států Evropské Unie. Bude zde popsán vývoj faktorů ovlivňujících zadluženost domácností, podílu úvěrů v selhání, nezaměstnanosti a inflace. Na konci praktické části bude uvedený rozhovor s analytikem, který několik posledních let v rámci své profese posuzuje spotřebitelské úvěry ve 4 největší bance v ČR.

Klíčová slova:

domácnost, hypoteční úvěr, úrok, RPSN, spotřebitelský úvěr, exekuce, finanční gramotnost, DPH, jistina, zástava

Cíl a metodika:

Cílem diplomové práce je zhodnotit úroveň zadluženosti domácností v České republice a v kontextu blízkých států EU včetně definování faktorů, které k zadluženosti domácností přispívají, podat návrhy na zlepšení situace v této oblasti.

Metodika práce – Teoretická část v první řadě představí základní problematiku a názvosloví spočívající v úvěrování domácností. Dále bude pojednávat o plánování rodinných financí a budou popsány základní úvěrové produkty, které se na trhu vyskytují. Závěr teoretické části bude zaměřen na oblast zodpovědného zadlužování včetně možných negativních dopadů u nepřiměřeného úvěrování, nebo možnosti tzv. oddlužení neboli osobního bankrotu.

Druhá analytická část se skládá z podrobné analýzy stavu zadlužování občanů v České republice a dalších zemích EU. Pro tuto analýzu budou použita data, která jsou veřejně dostupná na internetových stránkách České národní banky (ČNB), Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Eurostatu. Dále bude vývoj zadlužování v České republice podroben komparaci s vývojem zadlužování v rámci zvolených zemích EU. Které budou rozděleny

do několika základních skupin – Nejadluženější státy Evropy, Jižní problematické země EU, země Víšehradské čtyřky a Pobaltské země.

Teoretická část:

Na členění domácností možností jejich rozdělení je možné nahlížet z několika úhlů pohledů, dle typu domácností, dle postavení osoby v čele, nebo dle základních parametrů použitých při sčítání lidu, domů a bytů. Nelze jasně definovat co je hlavním faktorem ovlivňujícím zadlužování domácností, příčin je opět celá řada: demografická struktura obyvatelstva, politické prostředí dané oblasti, nebo státu, úroková míra, disponibilní důchod domácností a ceny nemovitostí. V současné době také probíhají nové legislativní kroky k regulaci na trhu se spotřebitelskými úvěry (jak v rámci důrazného zkvalitnění poskytovatelů spotřebitelských půjček, tak na druhé straně v rámci právní ochrany konečného spotřebitele) a jsou také prováděné novelizace v rámci insolvenčního zákona. Jako nedílnou součást problematiky zadlužování domácností je také nutné uvést finanční gramotnost obyvatel daného státu, kde je její nedílnou součástí např. plánování rodinných financí. Na tuto problematiku následně navazuje projekt společnosti Člověk v tísni – index zodpovědného zadlužování. V závěrečné části je představena problematika institutu oddlužení, včetně vysvětlení klasifikace úvěrů dle nařízení ČNB společně s představenou mapu exekucí, která vznikla jako neziskový projekt s účele zvýšení povědomí této problematiky mezi co nejširší spektrum obyvatel.

Praktická část:

Praktická část je rozdělena do třech částí. První část je věnována vývoji zadlužování v České republice, zde jsou vybrána veřejně dostupná data. Daná historie zadlužení byla prozkoumána na vývoji ukazatelů jako jsou celkové úvěry domácnostem rozdělených do dvou časových úseků 1993-2004 a 2005-2017, vývoj poměru úvěrů na bydlení a spotřebitelských úvěrů neúčelových, vývoji cen nemovitostí v rámci České republiky, úvěrů v selhání a osobních bankrotů po vzniku institutu oddlužení v roce 2008:

Prostřední část následně porovnává zadluženost ČR s vybranými zeměmi Evropské Unie, kde byly vybrány některé země rozdělené do čtyřech skupin: *nejzadluženější vyspělé ekonomiky EU (Dánsko a Nizozemí), země tzv. Víšehradské Čtyřky, Pobaltské země a státy*

Jižní Evropy. V praktické části byla použita veřejně dostupná data České národní banky (ČNB), Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Eurostatu.

Poslední praktická část obsahuje rozhovor s odborníkem v oblasti poskytování a vyhodnocování spotřebitelských úvěrů v ČR, s dlouholetou praxí jak v rámci schvalování, tak s přeměnou bankovního sektoru od poloviny 90. let do současnosti. Rozhovor doplňuje výsledky z hodnocení vývoje zadlužení v České republice.

Závěr:

Rok 2008 byl v rámci samostatné České republiky z pohledu zadluženosti domácnosti velmi zásadní, bylo to poprvé, kdy domácnosti v České republice citelně zasáhla světová ekonomická krize. Vzniklá hypoteční krize, ačkoliv vznikla na území Spojených států amerických, také velmi citelně ovlivnila ekonomický vývoj států v Evropě a Evropskou Unii jako celek. Česká republika, stejně jako řada dalších států bývalého východního bloku až do počátku 90. let 20. století prakticky neznala pojem zadluženost domácností a trh se spotřebitelskými úvěry nebyl příliš rozvinutý. Chyběla řádná legislativa, stabilita v mzdách a jistota zaměstnání, toto vše způsobilo, že výše zadlužení, resp. dluh domácností rostl v 90. letech velmi pomalu. Až v novém století, respektive po roce 2002 lze vysledovat postupný nárůst dluhu domácností.

Nebezpečím v rámci spotřebitelských úvěrů byla nedávná nepřehlednost na trhu v rámci jednotlivých poskytovatelů, nebo zprostředkovatelů úvěrům což se v posledních dvou letech postupně mění s tím, jak přichází v platnost novela zákona o spotřebitelském financování.

Stále více občanů ČR využívá půjčku jako levné peníze, což v případě rekordně nízké hladiny nezaměstnanosti spolu se stabilní ekonomickou situací v zemi, což se odráží na postupném navyšování zadluženosti domácností ČR bez jakéhokoli navýšení poměru nesplácených úvěrů a růstu osobních bankrotů. V rámci komparace České republiky a jednotlivých států vychází Česká republika velice dobře, podíl nesplácených úvěrů je na velmi dobré úrovni a ostatní ukazatele nenaznačují brzkou radikální změnu v tempu zadlužování domácností – tempo zadlužení pomalu stoupá, přičemž v rámci úvěrů na bydlení lze očekávat postupný mírný útlum v tempu růstu jak s ohledem na pomalu plnící

se nasycenost trhu, tak s ohledem na možnost postupného růstu úrokových sazeb. V rámci porovnání ČR a vybraných zemí v EU, vychází ČR relativně dobře – klesající podíl úvěrů v selhání naznačuje dobrou ekonomickou situaci domácností.

Problémem do budoucna by mohla být změna v rámci vývoje české ekonomiky a případného poklesu její výkonnosti, kdy by řada domácností mohla být zasažena poníženým příjmem a již neměla volné prostředky a vůli, hradit své závazky. Pro dlouhodobější vysledování dané problematiky je doporučeno dlouhodobé sledování daných ukazatelů, spojený s tlakem veřejnosti, laické i odborné, na intenzivní zvýšení informovanosti o možných úskalích předluženosti domácností a posilování důrazu na výuku finanční gramotnosti již od základních škol

Použitá literatura:

- (1) POLOUČEK, Stanislav. 2013. *Bankovníctví - 2. vydání*. Praha : C.H.beck, 2013. ISBN 978-80-7400-491-9.
- (2) Frederic, MISHKIN S., Matthews, KENT a Guiliadori, MASSIMO. 2013. *The economics of money, banking and financial markets European edition*. Harlow : Pearson Education Ltd., 2013. ISBN 978-0-273-73180-1
- (3) HOLMAN, Robert. 2010. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7179-861-3
- (4) SMRČKA, Luboš. 2010. *Rodinné finance: Ekonomická krize a krach optimismu*. Praha : C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.
- (5) SYROVÝ Petr, TYL Tomáš. 2014. *Osobní finance - řízení financí pro každého 2. aktualizované vydání*. Praha : GRADA Publishing a.s., 2014. ISBN 978-80-247-4832-0
- (6) ČESKO. Insolvenční zákon č. 182/2006 Sb., [online]. <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/insolvencni/>>.
- (7) HRONOVÁ, Stanislava a HINDLS, Richard. 2016. *Ekonomické chování sektoru domácností ČR - spotřeba a zadluženost*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze,